

China heeft veel kapitaal en een groot reservoir aan arbeidskrachten. De beroepsbevolking blijft enorm stijgen en geeft China geen andere keuze dan het huidige groeiscenario te blijven volgen. De jongste renteverhoging is niet zozeer bedoeld om de groei af te remmen, maar een stap om de kapitaalmarkt beter te laten functioneren. Door het permanente aanbod aan arbeidskrachten kunnen de lonen laag blijven en zal China zijn status van 'werkplaats' van de wereld voorlopig behouden.

Groei moet

door Alex Yap en Angeline Kerver

De keuze voor een geleidelijke koers

De aanpak van de economische hervormingen in China kenmerkt zich door geleidelijkheid. Deng Xiaoping vergeleek deze aanpak met 'het oversteken van een rivier waarbij je voeten de stenen op de bodem nog kunnen voelen'. Deze aanpak heeft de volgende karakteristieken:

- Hervormingen worden vaak lokaal als een experimenteel project opgezet voordat ze in het hele land worden geïmplementeerd;
- Tusseloplossingen zorgen voor een soepele overgang naar een meer marktgeoriënteerde economie. Bijvoorbeeld door het opzetten van Speciale Economische Zones in de jaren '80 werd op een geleidelijke manier buitenlands kapitaal en technologie geïntroduceerd;
- Het socialistische karakter van de economie wordt door de Chinese leiders consequent vastgehouden.

De economische hervormingen zijn ruwweg in vijf fasen in te delen:

1978-1984:

Decentralisatie van de organisatie van de landbouw op gezinsniveau en het loslaten van landbouwprijzen. Sommige staatsondernemingen mochten de winsten behouden.

1984-1988:

Liberalisatie van de prijzen en lonen in de verwerkende industrie, de introductie van ondernemingsbelasting en de afschaffing van het monobank-systeem.

1988-1991:

Herintroductie van een centraal geleide prijscontrole vanwege de fors oplopende inflatie. Het beteugelen van de inflatie leidde tot economische terugval, stijgende verliezen en oplopende schuldenlast bij ondernemingen.

1992-1997:

Opnieuw stimuleren van de economie als gevolg van dreigende macro-economische destabilisatie. Cruciaal was de omarming door de Communistische Partij in 1992 van de beleidsvisie van Deng Xiaoping dat het marktmechanisme niet per se in strijd is met de idealen van het socialisme.

1998-heden:

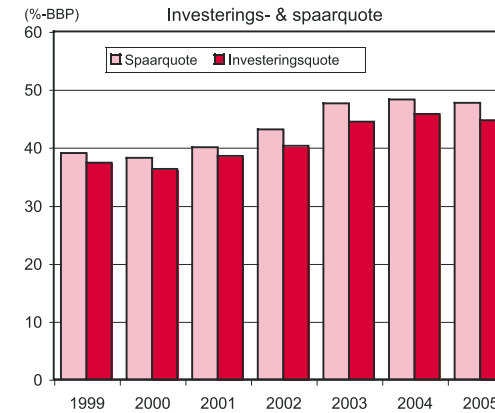
Deze beleidsvisie vormde de belangrijkste politieke ondersteuning voor alle financiële en economische hervormingen die genomen werden om de Chinese economie verder te globaliseren, onder andere door toetreding tot de wereldhandelsorganisatie (WTO).

De economische groei in China blijft onmiskenbaar hoog. Al meer dan twintig jaar groeit de Chinese economie in een adembenemend tempo (gemiddeld negen procent per jaar) en er is geen enkele reden om te veronderstellen dat dit in de komende jaren anders zal zijn. De demografische en arbeidsmarktontwikkeling in China dwingt deze conclusie af.

Deze groeicijfers hebben namelijk hoofdzakelijk betrekking op de werkzaamheden van de 'slechts' 500 miljoen Chinezen in de steden en kustprovincies. De overige 800 miljoen Chinezen wonen op het platteland maar zijn vastbesloten actiever deel te nemen aan het economische proces. Naar verwachting zullen jaarlijks zes miljoen migranten van het platteland naar de steden trekken. Het reservoir aan arbeidskrachten op het platteland is groot: de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) schat de verborgen werkloosheid op het platteland op circa 150 miljoen personen. Deze migrantenstroom komt boven op de autonome groei van de beroepsbevolking van jaarlijks zo'n 10 à 12 miljoen toetreders tot 2010. Daarnaast zullen nog zo'n slordige 2 à 3 miljoen overtollige werknemers afkomstig van de gesaneerde staatsondernemingen zich onder de werkzoekenden scharen. Vrijwel alle nieuwe toetreders op de arbeidsmarkt zullen op zoek gaan naar een baan in de niet-agrarische sector.

Accent op mobiliteit en kwaliteit

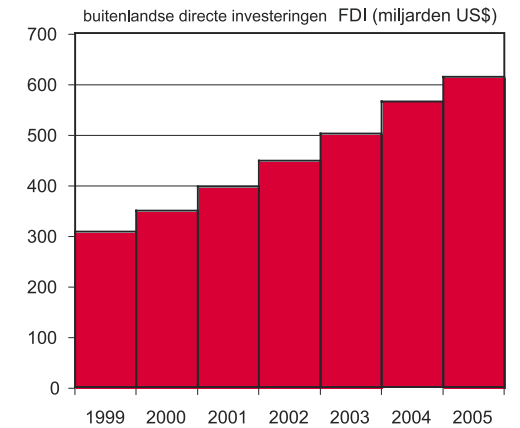
China zal jaarlijks met minimaal acht à negen procent moeten groeien om alleen al dit hoge arbeidsaanbod te kunnen absorberen. Het scheppen van 20 à 25 miljoen nieuwe banen per jaar is dan ook geworden tot een centrale beleidsdoelstelling. Daarbij groeit het besef dat een flexibele arbeidsmarkt met kwalitatief beter opgeleide werknemers een belangrijke bijdrage kan leveren aan een duurzame economische groei. De hiervoor noodzakelijke arbeidsmarkthervormingen zijn in communistisch China echter nooit eenvoudig. Toch zijn er sinds 1978 geringe beleidswijzigingen

doorgevoerd die enorme implicaties bleken te hebben voor de arbeidsmobiliteit. Zo werd een heel beperkt bonussysteem (weliswaar met een bovengrens) geïntroduceerd en werd stukloos toegestaan. Daarnaast werd in de jaren negentig de mogelijkheid geschapen om een arbeidscontract af te sluiten; daarvoor kende China het systeem van *lifetime employment*, of baanzekerheid. Ook werden de beperkingen om tussen bedrijven van arbeidsplaats te wisselen opgeheven.

Dankzij deze hervormingen en andere liberaliseringsmaatregelen steeg de werkgelegenheid in de private sector explosief; overigens nog steeds onvoldoende om het enorme arbeidsaanbod op te vangen. Het toekomstplaatje is daarom niet moeilijk te schetsen. De toegenomen arbeidsmobiliteit en de aanhoudende stroom migranten van het platteland oefenen in de komende jaren een blijvende neerwaartse druk op de lonen uit. China is de 'werkplaats' van de wereld en zal dit daardoor voorlopig nog wel blijven. De verplaatsing van meer uitgebreide productiekolommen naar China zal naar

foto vorige pagina: Arbeider in Shanghai biedt zijn diensten aan.

verwachting aanhouden.

Wereldwijd zijn de gevolgen zichtbaar. Door de lage productiekosten kunnen de prijzen voor producten ook in het Westen laag blijven en levert China een gunstige bijdrage aan de mondiale lage inflatie. Ook de al jarenlang in een recessie verkerende Japanse economie wordt dankzij deze ontwikkelingen en passant uit het moeras getrokken. Steeds vaker krijgen Japanse producten het label *Made in China* opgeplakt. Daarbij gaat het niet alleen om *low-end*-producten (speelgoed, textiel, en dergelijke) die van de lopende band afrollen, maar in toenemende mate om geavanceerde en commercieel succesvolle consumentenproducten (mobiele telefoons, draagbare radio's, keukenapparatuur, en dergelijke). Deze producten vinden vervolgens hun weg naar markten in Europa, de Verenigde Staten en dus Japan. De term *Made in China* is dan enigszins misleidend; *Processed in China* zou een meer accurate omschrijving zijn.

Sleutelrol voor private sector

Deze 'productie-outsourcing' is een belangrijke verklaring voor de enorme jaarlijkse instroom van buitenlandse directe investeringen (FDI). In 2004 is deze instroom van buitenaf opgelopen >

tot 565 miljard dollar. Er wordt in China dus flink geïnvesteerd met behulp van buitenlands kapitaal terwijl de binnenlandse besparingen (ruim 40 procent van het BBP) nauwelijks worden aangesproken. Dit onvermogen het al aanwezige kapitaal te mobiliseren weerspiegelt de zwakte van het Chinese financiële systeem. Met name het ontbreken van vrije toegang tot kapitaal (bankwezen, financiële markten) voor particuliere ondernemers vormt nog steeds een belangrijk obstakel. Ook de kapitaalmobilität tussen verschillende regio's in China is zeer beperkt. Lokale overheden zijn meestal niet geneigd om mee te werken aan maatregelen die interregionale kapitaalstromen stimuleren omdat dit in hun optiek meestal gepaard gaat met verlies aan inkomsten, bedrijvigheid of werkgelegenheid. Daarbij spelen centrale overheden bovendien nog steeds een belangrijke rol in het toekennen van kapitaal aan minder productieve staatsbedrijven ten koste van meer rendabele particuliere projecten elders.

Een verdere verschuiving in de richting van een vrijemarkteconomie is dan ook noodzakelijk en de hervorming van het bankwezen staat inmiddels hoog op de agenda. Voor de Communistische Partij staat het buiten kijf dat de private sector hierbij een sleutelrol zal moeten spelen. Zo waren de mogelijkheden van het bankwezen om interregionaal krediet te verstrekken tot voor kort zeer beperkt vanwege het opleggen van kredietplafonds door de centrale monetaire autoriteiten. Pas na 1995 kregen commerciële banken meer autonomie en werden zij verlost van de verplichting om

'beleidsgestuurde' leningen (meestal aan staatsbedrijven) te verstrekken. Deze inmiddels oninbare leningen werden ondergebracht bij de vier grote ontwikkelingsbanken. Ondanks deze toegenomen autonomie bleef voor commerciële banken de mogelijkheid om winst te maken beperkt. Een belangrijk obstakel vormde de opgelegde bovengrens van rentetarieven die banken hun cliënten in rekening mogen brengen. Het belang van de monetaire maatregel van 28 oktober 2004 schuilt niet zozeer in de feitelijke renteverhoging (deze was slechts 27 basispunten), maar in het wegnemen van het opgelegde tariefplafond bij eenjarige leningen. Met andere woorden, deze maatregel is niet bedoeld om de economie af te koelen, maar vormt een logische stap op weg naar meer kapitaalmarkthervormingen.

Fluctuerende renminbi

Ondertussen woedt de internationale discussie over de noodzaak om de renminbi te ontkoppelen van de Amerikaanse munt wat een instroom van speculatief (anticiperend) kapitaal op gang heeft gebracht. De taak van de monetaire autoriteiten om de binnenlandse liquiditeiten te beheersen is hiermee niet gemakkelijker geworden. China zal naar verwachting de wisselkoers niet vrijgeven voordat de kapitaalmarkt hiervoor gereed is. Een mogelijke tussenstap zou kunnen zijn dat de renminbi mag fluctueren binnen een ruimere bandbreedte. De koers van de renminbi zou dan meer in overeenstemming worden gebracht met een mandje samengesteld uit diverse buitenlandse valuta's als weerspiegeling van China's belangrijkste handelspartners. Het Chinese Agentschap voor Buitenlandse Deviezenreserves (met een deviezenvoorraad van 515 miljard dollar) is in dit kader bezig zijn beleggingsportefeuille meer te diversifiëren naar verschillende buitenlandse valuta's, waaronder de euro. De koers van de Amerikaanse dollar ten opzichte van de euro zal mede hierdoor voorlopig onder druk blijven staan. 友

Alex Yap en Angeline Kerver zijn verbonden aan Aspec Consultancy, a.yap@aspec.nl.